

Ljubomir KRALJEVIĆ, Mirko SLADE-ŠILOVIĆ, Srđan BOSCHI, Silvije ČURIN,
Zvonimir DITTRICH, Split

FIRST STUDY OF MEDICINE IN CROATIA IN TROGIR 1806.

The report submitted in 1792 to the Medical Faculty of the University of Padua by Professor Jakov Mirković, a Dalmatian doctor, is the first text on the establishment of a medical Faculty in Dalmatia, in Split.

In 1806, Vincenzo Dandolo introduced the study of medicine in the curricula of the St. Lazarus College in Trogir, where Professor Jakov Mirković was the first to give a course in anatomy. The same Vincenzo Dandolo founded in Zadar a Lyceum where higher studies included medical and pharmaceutical studies. The teaching of medicine was then introduced in 1807, which led progressively to the establishment of a five-year curriculum. Unfortunately, medical studies were discontinued in Trogir 1809.

On August 5, 1811, after defending a thesis, Julije Pini got in Zadar his doctor's diploma — the first diploma of that kind ever granted within the territory of the present Yugoslavia.

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Original scientific paper
UDC 61:371.2/378.1:378.4/497.1 „17”

Milenko PEČIĆ, Zadar

DA LI JE POSTOJAO MEDICINSKI FAKULTET U ZADRU?

Otklonimo zabune sa samog početka i recimo odmah: u vremenu od 1806. do 1811. god. radio je medicinski fakultet u Zadru. Riječ je, dodajmo, o najstarijem jugoslovenskom fakultetu na kome su se obrazovali liječnici — bar kako sada znamo.¹ No, ovako nije napisano ni u prvom ni u drugom izdanju „Medicinske enciklopedije”.² To ne znači da mi i danas treba da zaobilazimo stvarnost postojanja i rada medicinskog fakulteta u Zadru. Naprotiv, smatramo da se baš na skupu posvećenom „Povijesti zdravstva u Dalmaciji” mora izreći jasno i razgovjetno: na slavenskim obalama Jadrana — u Zadru — postojao je prvi naš medicinski fakultet, koji je 1811. god. izdao i diplomu, na temelju koje je radio dr Giulio Pini — prvi diplomirani liječnik jednog našeg medicinskog fakulteta. Bijaše to 112 godina ranije nego li je na Medicinskom fakultetu u Zagrebu promoviran dr Zlatan Sremec.³

Na osnovu čega tvrdimo ovako decidirano?

U prvom redu to proizlazi iz, i danas odlične monografije akad. prof. dr Mirka D. Grmeka objavljene 1961. god. pod naslovom: „Medicinsko-kirurška škola u Zadru 1806—1811.”,⁴ ali i radova koji su se pojavili iza ove godine.⁵

Sa sigurnošću možemo reći da se od 1806. do 1811. god. u Zadru studirala: farmacija, arhitektura, teologija, pravo, geodezija i naravno medicina. Odnosno, više autora danas, uopće, ne sumnja da je za vrijeme francuske okupacije postojalo u Zadru Sveučilište sa brojnim fakultetima.⁶ Mi pišemo Sveučilište, a jedni učenjaci i nadalje ostaju pobornici naziva „centralne škole”.⁷ Mislimo da bi, i po ovom pitanju, trebali da se složimo kako bi valjalo prevesti francuski pojam „écoles centrales”. Sigurno je da pisati „centralne škole” znači ostajati posve na pozicijama kalka.⁸ Zato ovaj naziv i ne možemo doslovno prevoditi,⁹ jer „centralne škole” u našem jeziku, i to u širim krugovima, nije sinonim za visokoškolsku ustanovu. Slažemo li se s ovakvim tumačenjem, onda, kako to sadašnja istraživanja pokazuju, nema nekih većih problema u istraživanju problematike zadarskog sveučilišta, koje je otpočelo s radom 1806. god., kada je okončano trajanje, do nedavna skoro nepoznatog, zadarskog fakulteta — filozofsko-teološkog studija (organiziranog od Dominikanskog reda) „najstarije visokoškolske ustanove ne samo u Zadru i Dalmaciji nego i u Hrvatskoj uopće”, koji je postojao još od 1396. god.¹⁰

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji” povodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru” 12. X 1987. god. u Trogiru.

Nas ipak najviše zanima studij medicine.

Kao što rekosmo: i danas monografija „Medicinsko-kirurška škola u Zadru 1806—1811.” — ide u red vrhunskih ostvarenja naše mediko-histotriografije. Odmah primjećujete — u njenom naslovu se čita „škola”, dok se u sažetku spominje fakultet.¹¹ I bijaše tako; zaboravljalo se na fakultet a pamtilo ono „škola”. Čak i oni istraživači poput prim. dr. Miloša Škarice i pored prvih pravilnih tumačenjt,¹² mijenjaju mišljenje.¹³ Onda su došla poduže zatišja u istraživanju ovog fenomena. Ništa se bitno nije promijenilo ni kada je izišla odlična monografija sveukupne medicinske prošlosti zadarskog kraja iz pera danas najvećeg živog poznavaoa medikohistorije Zadra, prim. dr. Romana Jelića — on nije razrješio proturječja koja nam je ostavio uvaženi stručnjak svjetske historije medicine Grmek.¹⁴ U svom zadnjem radu pod naslovom „Prilog za biografiju dra Luke Castellija” i R. Jelić zagovara misao o postojanju Medicinskog fakulteta u Zadru.¹⁵

Kada je pronađena diploma dr. Giulija Pinija i po prvi put iznešena pred našu naučnu javnost na 31. naučnom skupu Saveza naučnih društava za historiju zdravstvene kulture Jugoslavije (Jablanica, 15. X 1983),¹⁶ došlo je do bitnog zaokreta u izučavanju ovog zanimljivog fenomena zvan „Medicinski fakultet u Zadru”. Iako se samo saopćenje sa spomenutog naučnog skupa do sada još nije pojavilo oštampano, zahvaljujući pravovaljanom uviđanju aktualnosti obrađene problematike od strane Uređivačkog odbora vodećeg jugoslavenskog časopisa za historiju zdravstvene kulture „Acta historiae medicinae pharmaciae medicinae veterinae” objavljen je posve drugi rad o istoj tematici: „Dr. Giulio Pini i Medicinski fakultet u Zadru”.¹⁷ Tako je najšira naučna javnost bila upoznata s otkrićem ovjerene diplome prvog liječnika koji je posjedovao svjedočanstvo jedne naše visokoškolske medicinske ustanove. Ali i prije objave ovog rada fotografija diplome bila je objavljena — i to na stranicama splitske „Nedjeljne Dalmacije”.¹⁸ Bio je to zapravo uvod u jedno posebno poglavlje čitavog medicinskog fakulteta — diploma je preko noći postalo vrlo zanimljivo, reko bih, čak medijsko otkriće. Nju, ubrzo, objavljuju i redakcije „Liječničkih novina”¹⁹ i najstarijih novina Jugoslavije — „Narodni list” iz Zadra.²⁰ Nisu ovo bile i jedine objave diplome; publiciraće je i prof. dr. Ljubomir Kraljević sa sar. u svojoj zapaženoj monografiji „Razvoj medicinskog studija u Dalmaciji”,²¹ a zatim i Ivo Babić u svojoj knjizi „Skradin i njegovo područje u prošlosti”.²² Posebnu su čast diplomu, a time i Medicinskom fakultetu u Zadru, odali i priređivači dviju izložbi održanih 1985. god. u povodu tadašnjih proslava ilirskog preporoda, uvrstivši je zajedno s mnogobrojnim dokumentima na uvid brojnim posjetiocima u Zagrebu i Zadru.²³

Da li znači da je otkrićem ovjerenog prijepisa diplome, ujedno otkriven i ključni dokument vezan za postojanje medicinskog fakulteta u Zadru? Ne, ne smijemo tako misliti, iako je pronalaženje samog svjedočanstva valjano otkriće, ali ono nije i presudno u pravilnom razumijevanju ovog, kao što ga već nazvasmo, fenomena. Najvažnije je da je dr. Pini na temelju zadarske diplome radio kao liječnik ne samo u vrijeme francuske okupacije Dalmacije,²⁴ već i kada su ih zamijenili drugi okupatori — Austrijanci. Dr. Pini, rodnom iz Šibenika, najprije radi u svom rodnom gradu kod liječnika dr. Frarija i dr. Visijanija, a od 1819.

god. u Skradinu, gradiću odakle je poticao njegov otac, gde je ostao sve do svoje rane smrti, uživajući opće priznanje svojih sugrađana.²⁵

Prije nego ovo kazivanje svedemo u zaključak, da pročitamo diplomu na čijoj je poledini napisano: „Estratto conforme del suo originale esistente a mani del Sig. Giulio Pini, all' afetto aquesti ufficio della comune, ed incontratto” i „Vu pour legalitation”, kojima su pridodata i dva potpisa: jedan M. Difnica i drugi nečitljiv i dva pečata: šibenske općine i Intedence za Dalmaciju. A na naslovu prijepisa, na njenom reversu čitamo:

„ÉCOLES CENTRALES D'ILLYRIE

Nous Soussignées, Régent et Professeurs des Écoles Centrales de Zara faisons savoir et déclarons á tous ceux qui verront les présentes, que le Sieur JULES PINI de la Commune de Scardona Province de Dalmatie Élevéde nos ecoles, ayant accomplis les cours des Etudes MEDICINS et subi les examens généraux et soutenu les théses proposés dans la Séance publique du 3 Août 1811 ers juge digne du Grade Académique de MEDECIN que nous lui conférons solennellement per les présentes munies du Sceau des Ecoles Centrales. En foi de quoi.

Zara, 5 Août 1811

Le Régent des Ecoles Centrales de Zara
signé A. Cariboni

Signé Pinelli Horace Prof: de Patologie et Mate dique (sic!)

Signé Dall' Oro Joseph Prof: d'anatomie estitution (sic!)
chemgd. et acocher

Signé Pinelli Prof: la Physiologie et Medecin legale

Le Chancelier
Signé L. Armellini

Vu et approuvé par Nous Gouverneur Général des Provinces Illyriennes

Laybach le 14. Août 1811

Signé Bertrand

Vu et approuvé par l'Inspecteur Général de l'Instruction Publique

Laybach le 12 Août 1811

Signé R. Zelli”.²⁶

Ostavili smo sve ortografske pogreške prepisivača, koji, posve je sigurno, nije baš najbolje znao francuski jezik. Prevodimo je, imajući na umu kalk, koji toliko godina nije dozvolio pravilno razumijevanje za postojanje ovog fakulteta:

„SVEUČILIŠTE ILIRIJE

Mi potpisani, Rektor i profesori Sveučilišta u Zadru, dajemo na znanje i izjavljujemo svima koji budu vidjeli ove isprave, da je gospodin GIULIO PINI iz skradinske općine, pokrajine Dalmacije, student našeg Sveučilišta, pošto je izvršio pohanjanje studija MEDICINE i položio opće ispise, te obranio predložene teze na javnoj sjednici od 3. augusta 1811, proglašen dostojnim akademskog zvanja LIJEČNIKA, što mu mi najsvečanije podjeljujemo ovim ispravama, potvrđenim pečatom Sveučilišta. U vjeru čega

Zadar, 5. augusta 1811.

Rektor Zadarskog sveučilišta:
v.r A. Cariboni

v.r. Pinelli Orazio, prof. patologije i metodike
v.r. Dall' Oro Giuseppe, prof. anatomije, cjelokupne kemije i ginekologije

Kancelar:

v.r. L. Armellini

Viđeno i odabrano od nas Vrhovnog namjesnika Ilirskih Pokrajina
Ljubljana, 14. augusta 1811.
v.r. Bertrand

Viđeno i odobreno od Vrhovnog inspektora Javne nastave
Ljubljana, 12. augusta 1811.
v.r. R. Zelli".

Ne ulazeći u nove istraživačke poduhvate, vjerujem da ima dovoljno elemenata za valjan zaključak.

Kada je okončan filozofsko-teološki studij Dominikanskog reda u Zadru (1396—1806), započeo je sa životom bezimena zadarski univerzitet, u okviru kojeg se studirala i medicina. Bio je to prvi studij medicine na slavenskom Jugu, a diploma njegovog studenta — dr Giulija Pini (Šibenik, 20. XII 1789. — Skradin, 11. VII 1837) — prva je diploma jednog medicinskog fakulteta na tlu Jugoslavije. Činjenica da je dr Pini radio kao liječnik, pa i u vrijeme trajanja austrijske okupacije, ide najbolje u prilog postojanja fakulteta na kome je diplomirao, a koji je radio u Zadru od 1806. do 1811. god.

BILJEŠKE

¹ Na ovakve obazrivosti uvijek smo prinudeni, tim više jer je u ovo doba postojao i studij medicine u Ljubljani za koji se još nije ustanovilo da je izdao i diplomu nekom od svojih studenata medicine. — ² Grmek D. M., *Razvoj medicine na području današnje Jugoslavije*, Medicinska enciklopedija, tom VIII, J.L.Z., Zagreb, 1963, 208 i 209; Isti tekst autor je objavio i u tomu V drugog izdanja iste enciklopedije, Zagreb, 1970, 376. — ³ *Promocija prvih doktora medicine Zagrebačkog sveučilišta*, Liječ. vjes., Zagreb, 45/1923, 2, 31—35; Glesinger L., *Medicina u Hrvata od godine 1875. do danas*, u: *Iz hrvatske prošlosti*. Spomen knjiga Zbora liječnika Hrvatske, Zagreb, 1956, 86; Enciklopedija Jugoslavije, tom VIII, Zagreb, 1971, 109. Fotografiju diplome ovog prvog promoviranog liječnika Medicinskog fakulteta u Zagrebu vidi kod: Kallay J. i Belicza B., *Zbornik liječnika Hrvatske 1874—1974*, u: *Zbor liječnika Hrvatske 1874—1794*, Zagreb, 1974, 49; Kraljević Lj., *Razvoj medicinskog studija u Dalmaciji*, Split, 1984, 117. U Arhivu Hrvatske u Zagrebu čuva se obilna ostavština dr Sremeca. — ⁴ Grmek D. M., *Medicinsko-kirurška škola u Zadru 1806—1811*. Rad JAZU, knj. 323, Zagreb, 1961 (i separat). — ⁵ Zbog molbe organizatora skupa u Trogiru vezano za dužinu teksta ne ispisujem literaturu, već upućujem na svoj rad: *Dr. Giulio Pini — prvi promovirani liječnik na tlu Jugoslavije*, Zadarska revija, Zadar, 36/1987, 1—2, 79—93. — ⁶ Velnić V. J., *Osnivanje ljekarničkog studija u Zadru*, Zadarska revija Zadar, 36/1987, 1—2, 77; Stagličić M., *Rimski arhitekta Basilio Mazzoli — profesor na zadarskom sveučilištu*; *Ista*, Zadarska revija, 103; Piplović S., *Život i djelo in. Petra Pekote*, Zadarska revija, 109, 118; Soldo A., *Bogoslovni studij na centralnoj školi u Zadru*, Zadarska revija, 126 i 129; Medini J., *Trideset godina rada Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadarska revija, 142. — ⁷ Vidjeti na pr. radove Jelić R., *Prilog za biografiju dra Luke Castellija*, Zadarska revija, 97, i Solde J. A., n. r., 121. — ⁸ Simeon R., Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, tom I, Zagreb, 1969, 630—631. — ⁹ Krnjević H., *Kalk*, u: *Rečnik književnih termina*, Beograd, 1985, 35. — ¹⁰ Krsić S., *Filozofsko-teološki studij dominikanskog reda u Zadru (1396—1806)*, Zadarska revija, Zadar, 36/1978, 1—2, 3—42. — ¹¹ Grmek D. M., *Medicinsko...*, 64. — ¹² Škarica M., *Zadarski medicinski fakultet*, Zadarska revija, Zadar, 1/1952, 2, 26—31. — ¹³ Isti, *Zadarski liječnici*, Radovi Instituta JAZU, u Zadru, Zagreb, 2/1955, 151—152. — ¹⁴ Je-

lić R., *Zdravstvo u Zadru i njegovom području*, Zadar, 1978. — ¹⁵ Jelić R., Prilog, n. r., 97. — ¹⁶ Naslov referata bio je: *Dr Giulio Pini, prvi diplomirani liječnik na tlu Jugoslavije*. — ¹⁷ Pekić M., *Dr Giulio Pini...*, Acta hist. med. stom. pharm. med. vet., Beograd, 23/1983, 1—2, 23—36. — ¹⁸ Bašić S., *Prvi liječnik iz Zadra*, Nedjeljna Dalmacija, Split, 27. XI 1983, 655, 19. — ¹⁹ Maštrović Z., *Prva diploma liječnika na slavenskom jugu*, Liječničke novine, Split, 14/1984, 57, 12. — ²⁰ Narodni list, 35 (124)/1986, 1820 (7620). Zadar, 29. XI 1986, 16. — ²¹ Kraljević Lj., n. knj. 87. — ²² Babić I., *Skradin*, Skradin, 1986, 88. — ²³ Belicza B., *Medicina i zdravstvo u hrvatskim zemljama u prvoj polovici 19. stoljeća*, u: *Hrvatski narodni preporod 1790—1848*, Zagreb, 1985, 162; Napis Obada S. bez naslova u: *Dalmacija u narodnom preporodu 1835—1848* (katalog izložbe), Zadar, 1986, bez paginacije. — ²⁴ Samardžić D., *Odnos stanovnika Ilirskih provincija prema francuskoj okupaciji od 1806. do 1813. godine*, Pregled, 10/1958, 4; Isti, *Zatečeno stanje i općinska uprava u Ilirskim provincijama*, Zbornik Pravnog fakulteta, Zagreb, 17/1967, 3—4. — ²⁵ Pekić M., *Dr. Giulio Pini...*, Zadarska revija, Zadar, 36/1987, 1—2, 88—89. U istom dvobroju vidi i valjan rad Računice A., *Ekonomske prilike porodice Pini*, 131—138. — ²⁶ Historijski arhiv Zadar, Spisi Intendence za Dalmaciju, filca II, svež. 346.

Milenko PEKIĆ, Zadar

GAB ES EINE MEDIZINISCHE FAKULTÄT IN ZADAR?

Auch in diesem Text hebt der Autor deutlich hervor, dass im Zeitabschnitt von 1806 bis 1811 die Medizinische Fakultät in Zadar existierte, einer Zweige der Zadarer Universtät, die im gleichen Jahr Arbeit aufnahm, als auch die Dominikanisch philosophisch-theologische Fakultät geschlossen wurde, d. h. bis zum Jahr 1396.

In der Schrift ist auch der Text eines Diplome der Medizinischen Fakultät in Zadar in französischer Sprache und seine Übersetzung in der serbokroatischen Sprache. Diese erhielt Giulio Pini (Šibenik, 20. XII 1789 — Skradin, 11. VII 1837). Dieses Diplom und die Arbeit des Dr. Pini, aufgrund diese Zadarer Diploms, sind eines der besten Belege für die Existenz der Medizinischen Fakultät in Zadar — die erste Medizinischen Fakultät auf dem Gebiet Jugoslawiens.

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)